

Den hårdgjorda villaträdgården

– En gråzon i dagens stadsplanering

The Paved Domestic Garden – A Grey Area in Modern Urban Planning

Emmy Nilsson

Examensarbete/Självständigt arbete • 15 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Landskapsarkitekturprogrammet
Alnarp 2021

Den hårdgjorda villaträdgården – En gråzon i dagens stadsplanering

The Paved Garden – A Grey Area in Modern Urban Planning

Emmy Nilsson

Handledare: Petra Thorpert, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning.
Examinator: Åsa Bensch, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning.

Omfattning: 15 hp
Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E
Kurstitel: **Självständigt arbete i Landskapsarkitektur**
Kurskod: **EX0845**
Program/utbildning: **Landskapsarkitekturprogrammet**
Kursansvarig inst.: Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Utgivningsort: Alnarp
Utgivningsår: 2021
Omslagsbild: Agnes Björliden

Nyckelord: Samverkan, privat/offentligt dilemma, permeable surfaces, paved gardens, domestic garden, wicked problems, stadsplanering, hårdgjorda ytor, villaträdgård, trädgårdsideal.

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Sammanfattning

Sen slutet på 1900-talet har trädgårdsidealerna förändrats och anpassats efter det moderna samhället. Samtidigt som våra städer står inför utmaningar på grund av förtätning, minskande urbana grönytor och klimatförändringar ökar användandet av hårdgjorda material i de privata villaträdgårdarna. Utbredningen av de hårdgjorda ytorna kan leda till översvämningar, svårigheter med temperaturreglering och utsatta ekosystem i våra tätorter. Syftet med den här studien är att ta reda på vilka faktorer som styr villaägares val av ytor i trädgården samt belysa utmaningarna att påverka utbredningen av de hårdgjorda ytorna i privata villaträdgårdar.

Studien bygger dels på en enkätstudie, dels en litteraturstudie. I en digital enkät fick två privata villaägare med delar av sin trädgård hårdgjord, besvara frågor. Frågorna handlade om deras idéer i samband med trädgårdens gestaltning, samt deras relation till trädgård och trädgårdsarbete. Resultatet av enkätstudien visade att informanterna resonerade olika, men det fanns en enighet kring trädgårdens huvudsakliga funktion, trädgården ska vara praktisk och lättskött. Litteraturstudien visar att det finns få lagar som reglerar personlig trädgårdsgestaltning, stora hårdgjorda ytor kan därför anläggas utan vidare rättsliga påföljder. Äganderätten bidrar till den gråzon – det privat/offentliga dilemmat, som existerar mellan villaägaren och offentliga beslutsfattare, vilket innebär svårigheter för den ena parten att nå och påverka den andra. Offentliga beslutsfattare har därför svårt att påverka hårdgörandet av villaträdgårdar på egen hand. För att kunna hantera ett sådant komplext problem krävs det att de delaktiga parterna förstår varandras behov och involveras i ett gemensamt samarbete. Gråzonen behöver bryggas över och först då kan privata villaägare och offentliga beslutsfattare tillsammans påverka den hårdgjorda trenden.

Abstract

Since the late 20th century there has been a change in garden design. As our cities face increased densification, a rapid reduction of urban green spaces and climate change, there is also an increased usage of permeable materials in domestic gardens. An increase of impermeable surfaces could lead to flooding, difficulties to regulate temperature within the cities and threatened ecosystems. This study addresses the increasing permeability change in domestic gardens. The purpose of this study is to unfold what factors determine the way homeowners design specific areas in their gardens. As well to illustrate the existing challenges to affect the expansion of permeable surfaces in these domestic gardens.

A digital survey and a literature study regarding impermeable surfaces in domestic gardens were made for this study. Through the digital survey, two private homeowners with impermeable cover in their gardens, were asked about their vision of design that had led to such a drastic change. As well as their personal relationship to their private garden and gardening. The result from the survey showed that the informants reasoned differently but were unanimous when asked about the main function of the garden. The garden should be practical and easy to manage. The literature study shows that there is few laws and regulations on private garden design, which allows homeowners to pave over their garden and change the permeability freely without further legal sanctions. The private ownership contributes to the grey area – the private/public dilemma, between the homeowners and policy makers where the officials have little to say when valuable green spaces are replaced by impermeable surfaces. To be able to manage a problem of such complex nature, the different parties involved must understand one another's intentions and work together. The grey area must be bridged over and only then can homeowners and policy makers be able to affect the paved garden trend.

Förord

Med ett stort intresse för grönskande trädgårdar har jag med fasa upptäckt att det blir allt vanligare att ersätta växter med betong och sten. Jag är en person som vill mycket, har en mängd idéer och vill lösa allt på samma gång. Utmaningen för mig har varit att avgränsa mig och lägga undan mina ”upprörda” känslor för de numera gråa trädgårdarna. Den hårdgjorda trenden är ett ämne som behöver lyftas, då det är ett problem med möjliga förödande konsekvenser som måste diskuteras mer. När jag delat mina åsikter med människor i min omgivning har jag märkt att många inte ens reflekterat över att dessa trädgårdar existerar. Jag hoppas att jag genom det här arbetet har öppnat ögonen för någon och kanske sår ett litet frö som kan leda till att fler uppmärksammar de hårdgjorda ytorna i privata trädgårdar och de negativa aspekterna som medföljer en sådan gestaltning.

Emmy Nilsson

Alnarp 2021-05-07.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	9
1.1. Bakgrund	9
1.2. Syfte och mål	10
1.3. Frågeställningar	10
1.4. Metod.....	11
1.5. Avgränsningar	12
1.6. Begreppsförklaringar	13
2. Litteraturstudier	14
2.1. Den privata trädgården.....	14
2.1.1. Den hårdgjorda trendens utveckling till idag.....	14
2.1.2. Trädgårdens vikt för urbana grönytor	15
2.2. Olika perspektiv på trädgården	16
2.2.1. En spegling av sin ägare	16
2.2.2. Att påverka privat tomt.....	17
2.3. Privat – offentlig samverkan i stadsplaneringen.....	19
2.3.1. Angripa komplexa problem med samverkan.	19
2.3.2. Vikten att förstå varandra.....	20
3. Enkätstudie	22
3.1. Person 1	23
3.2. Person 2	23
3.3. Resultatanalys	25
3.3.1. Meningskodning.....	25
3.3.2. Meningstolkning	26
4. Diskussion.....	28
4.1. Vilka faktorer påverkar villaägares val att hårdgöra ytor i sina privata trädgårdar? .	28
4.2. Vilka faktorer gör det svårt att påverka utbredningen av de hårdgjorda ytorna i privata villaträdgårdar?	31
4.3. Metoddiskussion	33
5. Slutsats	35

6. Referenser	36
Tack	40
Bilaga 1	41
Bilaga 2	43

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Idag kan man se att många villaägare väljer att hårdgöra stora ytor av sin trädgård med olika typer av marksten, betongplattor och andra ogenomsläppliga material. En trend som verkar sprida sig mellan grannar och över tätorter i en alarmerande fart. Den hårdgjorda trenden finner sina rötter mellan åren 1970–1980, där individualistiska synsätt av ökad självständighet började ta form. Användandet av prefabricerade betongplattor introducerades på privatmarknaden och erbjöd ett brett urval av färg, form och textur som snabbt blev populärt. Det individualistiska synsättet innebar för trädgårdens gestaltning att reflektera sin livsstil, kultur och personlighet, ett ideal vi fortfarande håller hårt i (Wilke 2006). Den hårdgjorda trenden har ihärdigt följt med genom åren till idag och speglar numera det moderna samhället och våra hektiska livsstilar (Chapman & Hockey 2002). Samtidigt som en möjlig önskan att effektivisera sitt vardagsliv cirkulerar i samhället, larmar forskare om ökade problem med dagvattenhantering och minskad biologisk mångfald i tätorterna (Klimatanpassning 2019; Thompson et al. 2003; Warhurst et al. 2014). Hårdgjorda material riskerar att vid en större utbredning skapa problem för tätorterna och konsekvenserna kan vara förödande. I takt med att hårdgjorda material blir alltmer förekommande både i offentliga och privata rum, stiger temperaturen i våra städer som över tid kommer bli allt svårare att reglera (Klimatanpassning 2019). I framtiden förväntas även kraftigare nederbörd och en ökad användning av ogenomsläppliga material kan då innebära en ökad risk för översvämningar (ibid). Ett sätt att lösa dagvattenhantering och temperaturreglering är att ta hjälp av den urbana grönstrukturen men även den är hotad av förtätningen som sker på grund utav befolkningsökningen i Sveriges tätorter (Länsstyrelsen 2019)

Det existerar idag en medvetenhet kring problemen med förtätning, minskande urbana grönytor och större hårdgjorda ytor i villaträdgårdar (Thompson et al. 2003; Warhurst et al. 2014). Trots det kan offentliga beslutsfattare göra väldigt lite åt de privatägda trädgårdarnas gestaltning. Det privat/offentliga dilemmat, gräzonen mellan villaägare och beslutsfattare gör det svårt att få en bredare inblick för de privata trädgårdarnas påverkan. Dels för den urbana grönstrukturen, dels för

samhället i stort. Det handlar i det här fallet om den frihet individen har att designa sin privata trädgård utifrån egna ideal och behov och offentliga beslutsfattaresh begränsade möjligheter att påverka dessa (Francis & Hester 1990). Ett samhällsproblem av sådan komplex natur är svår att hantera för endast en av de iblandade parterna, men det kan också erbjuda en arena som kan utforma samverkan över gränser. Villaägarna och de offentliga beslutsfattarna utgör en avgörande del för hållbar stadsplanering och samhällets system (Sannestad 2015).

Om den hårdgjorda trenden fortsätter att breda ut sig och inte uppmärksammas ytterligare för sina konsekvenser riskerar det större utmaningar inom stadsplaneringen i framtiden och kanske kommer vi då inse att trenden var ett större hot än vi först trodde. Frågan vi måste ställa oss i förhållande till dilemmat mellan de två parterna och den pågående trenden är vem bär ansvaret för att en förändring ska ske?

1.2. Syfte och mål

Syftet med den här studien är ge en beskrivning för vad som påverkar hur villaägare väljer att gestalta sin trädgård, samt belysa utmaningarna att påverka de hårdgjorda ytorna i privata villaträdgårdar, utifrån att de är på privat mark. Målet är att utbredningen av den hårdgjorda trenden ska uppmärksammas för dess konsekvenser på en urban nivå för att betona vikten av en diskussion kring de hårdgjorda ytorna i privata villaträdgårdar. Förhoppningen är att diskussionen i sin tur ska belysa ogenomträngliga materials konsekvenser för både villaägare och samhället, samt främja anläggandet av gröna trädgårdar.

1.3. Frågeställningar

Studiens syfte har brutits ned i följande frågeställningar, som besvaras i texten:

- Vilka faktorer påverkar villaägares val att hårdgöra ytor i sina privata trädgårdar?
- Vilka faktorer gör det svårt att påverka utbredningen av de hårdgjorda ytorna i privata villaträdgårdar?

1.4. Metod

Studien är utförd med hjälp av enkät- och litteraturstudier. Litteraturstudien används som den huvudsakliga metoden och ämnar skapa en förståelse för den hårdgörande trenden, samt det privat/offentliga dilemmat. Litteraturen har hämtats via söktjänsterna Primo och Google Scholar, samt från biblioteket i Alnarp. Sökord som använts är: *hårdgjorda ytor, privat och offentligt, samverkan, trädgårdsideal, villaträdgård, privat trädgård, domestic gardens, impermeable surfaces, policy making, land use planning, paved garden, public/private dilemma, densification*.

Studien genomfördes med hjälp av en kvalitativ enkätstudie (Kvale & Brinkmann 2014) och skickades ut till urvalet 12 april 2021. En kvalitativ enkätstudie är lämplig att utföra då man har för avsikt att förstå resonemang eller se olika handlingsmönster hos de svarande (Trost 2007). Den här metoden anses vara passande för studien, för att förstå urvalet och deras val rörande deras trädgårdsgestaltning. Vid enkätens konstruktionen användes Göran Ejlertssons bok *Enkäten i praktiken* (2005) som stöd för att formulera frågorna och tillhörande följbrev (bilaga 1). Frågorna (bilaga 2) som användes tog inspiration ifrån redan utförda enkäter inom trädgård och trädgårdsägarens vanor (Fritidsodlingens riksorganisation, 2020; Björkman, 2012; Andersson, 2020). En del av de redan ställda frågorna användes med viss justering för att passa den här studien. Då ingen av de tidigare utförda enkäterna behandlade specifikt hårdgjorda ytor i privata trädgårdar fick även nya frågor konstrueras. Att använda sig av tidigare ställda frågor är ett sätt att komma runt komplexiteten av frågekompositionen. Frågorna besitter även en grad av kvalitetsförsäkring då de redan testats (Ejlertsson 2005). Enkäten (bilaga 2) delades in i tre delar. En inledande del med bakgrundsfrågor och två delar om trädgården i sig samt trädgårdens betydelse och användning. Krav för enkäten utifrån rekommendationer av Ejlertsson (2005) var att den tydligt skulle informera om syfte och behandling av personuppgifter, vilket tydligt framgick i enkätens följbrev och informerade urvalet om full anonymitet för den som svarade.

För resultatanalysen av enkätstudien utfördes meningskodning och meningstolkning. Meningskodningen genomfördes och utvecklades av insamlade data enligt Kvale & Brinkmanns (2014) beskrivning av metoden. Därefter har meningstolkning använts för att finna en djupare mening och förståelse för trädgårdens funktion och betydelse (ibid). Inledningsvis identifierades ord från resultatet vilka beskriver urvalets relation till trädgården. Därefter skapades underkategorier som kunde ligga till hjälp för att svara på frågan ”hur uppfattas en villaträdgård?” för att sedan få fram vilka faktorer som styr valet av de hårdgjorda ytorna och deras funktion. Utifrån synen på trädgården delades enkäten upp i underkategorierna: Bakgrund och inställning till trädgård, hårdgjorda ytans plats och funktion, synen på trädgårdens gestaltning och rekreationsvärden i sin trädgård.

Meningskodning ger struktur och en överblick för resultatet av den utförda studien. Genom kodning kan man skapa segment för att därefter med hjälp av meningstolkning kunna identifiera och tolka studiens resultat. Meningskodning beskrivs av Kvale & Brinkmann (2014) som en process att bryta ner, undersöka, jämföra, konceptualisera och analysera data. Meningstolkning innebär att uttolkaren går utöver det direkt skrivna ordet hos de svarande för att studera strukturer och relationer som inte omedelbart framträder i svaren från urvalet. Jämfört med kategorisering och textreduktion leder meningstolkning ofta till att det analyserade svaret blir längre än urvalets svar då uttolkaren försöker tyda meningen. Den här metoden anses vara passande för ändamålet att förstå urvalet och deras resonemang samt var deras gestaltningspreferenser kommer ifrån (ibid).

1.5. Avgränsningar

Med tanke på tiden avsedd för studien avgränsas litteraturstudien till att på ett överskådligt sätt få en inblick för funktionen och följande problematik av de hårdgjorda ytorna i privata trädgårdar. Studien har utgått ifrån det privat/offentliga dilemmat med ett perspektiv på dagvatten- och klimathantering. Studien kommer däremot inte fokusera på dagvattenhantering på en detaljerad nivå eller andra negativa effekter av hårdgjorda material i den urbana miljön som till exempel temperaturreglering eller förlorade ekosystem. Studien är inte avsedd att grundläggande gå in i beslutsfattande på en djupare politisk nivå utan enbart redogöra olika vinklar för det privat/offentliga dilemmat och på så sätt undersöka om det går att finna sätt som kan påverka omfattningen av andelen hårdgjorda ytor. Studien kommer inte presentera alternativa gestaltningsförslag.

Den geografiska avgränsningen för enkäten gjordes till Nyponlunden i Örebro (figur 1). Detaljplanen (Örebro kommun 2007) presenterades 2007 och kort därefter gick förslaget igenom och bostadsområdet började byggas. Området valdes ut på grund utav andelen hårdgjorda ytor i de privata trädgårdarna. Villorna som slumpvist valts ut att delta i enkäten tillhörde de villor som har övervägande del av trädgårdens framsida (om synligt även baksida) anlagd med hårdgjorda material. Nyponlunden är beläget i utkanten av Örebro tätort och angränsar till skogsområde, åkermark och bostadsområden från 1950–1960-talet.

1.6. Begreppsförklaringar

Nedan ges en beskrivning av begrepp som är centrala och återkommande i studien.

I studien är begreppet (det) privat/offentliga dilemma centrala och är synonymt med "gråzonen" som ämnar beskriva förhållandet, präglad av utmaningarna att nå varandra, mellan de två parterna. I studien är de båda begreppen återkommande som då relaterar till varandra.

- *Offentliga beslutsfattare*: Personer inom den offentliga sektorn vars beslut påverkar ett stort antal människor (Nationalencyklopedin u.å.c).
- *Hårdgjorda ytor*: Ogenomsläppliga material, så som olika typer av marksten, betongplattor, asfalt, etcetera (Boverket 2019a).
- *Urban grönstruktur*: De sammanlagda grönområdena i en stad eller tätort. Definitionen uppkom under senare delen av 1960-talet i Sverige till följd av urbaniseringen, då man uppfattade stadens växtlighet likt ett sammanhängande mönster (Boverket 2012).

2. Litteraturstudier

I det här avsnittet presenteras resultatet från litteraturstudien. Inledningsvis beskrivs den privata trädgården med en kort tillbakablick i historien. Därefter skildras olika perspektiv på trädgården utifrån lokal och urban nivå och slutligen ges en översiktlig bild för hur samverkan mellan parterna i det privat/offentliga dilemmat kan angripa komplexa problem och samtidigt redogöra för varför det är viktigt att förstå villaägare och deras val av de hårdgjorda ytorna.

2.1. Den privata trädgården

2.1.1. Den hårdgjorda trendens utveckling till idag

Förkärleken till hårdgjorda material intensifierades under 1970-talet då miljonprogrammet introducerades av Sveriges riksdag och den praktiska villaträdgården blev alltmer populär (Wilke 2006). Wilke (2006) beskriver att trädgårdarna delades in i fram och baksida. Framsidan gjorde plats för bilen och inte sällan breddade man den hårdgjorda parkeringen med ytterligare hårdgjorda material för att få plats med en eller ett par extra bilar. För baksidan var uteplatsen viktig och fungerade likt ett extra rum, därav var det privata viktigt. Baksidan skulle vara insynsfri med hjälp av murar och buskage, ett trädgårdsideal som fortfarande eftersträvas. Betongindustrin blev under den här perioden mer lättillgänglig än tidigare för den privata villaägaren vilket lockade många. Med *lättskött* och *praktiskt* som ideal blomstrade urvalet av betongplattor och marksten i de svenska trädgårdarna. Gångar, uteplatser och parkering i hårdgjorda material i differerande mönster och struktur dök under tiden upp i var och varannan trädgård. Den här förändringen och den ökade tillgängligheten lät det moderna och funktionella livet ta alltmer plats (ibid).

Från den statliga styrningen av bostäder väcktes vid 1980-talets början en ny trend som följt med oss långt in i 2000-talet; individualismen. Exklusivare hus byggdes och en villamarknad för den köpstarka kunden blev aktuell (Wilke 2006). Villan och trädgården skulle nu präglas av ägarens personlighet och livsstil. Gestaltningfrihet och personliga preferenser var de nya idealen för de privata

trädgårdarna. Från den individualistiska synen på trädgården och en globaliserad värld har dagens trädgårdar tagit inspiration världen över. Från Asiens meditativa trädgårdar, till England, vars täta bebyggelse följde med parkeringsytor på framsidan och insynsskydd till sitt eget privata paradiset på husets baksida. Sedan introduktionen av betongplattor och hårdgjorda markbeläggningar under 1970-talet har populariteten fortsatt öka och i stället för att ha utvalda separata hårdgjorda ytor som parkerings- och uteplatser, väljer allt fler att koppla samman dessa ytor; parkering med huset och huset med uteplatsen (ibid).

Trädgården har blivit likt en förlängning av oss själva menar Wilke (2006). Hemmet är vår fristad där trädgården ska vara lättskött och ge möjlighet till rekreation och vila. Samtidigt använder vi våra hem till att visa upp oss efter hur vi vill att samhället ska tolka vår personliga vardag och skapar oss en status utifrån det (Chapman & Hockey 2002). Idealen från föregående trädgårdstrender och samhällen förstärks genom nya normer och förväntningar för hur vi som människor "ska" vara. Vi utsätts kontinuerligt för mentala påfrestningar som formar våra livsstilar och sättet vi presenterar oss inför andra människor. Förväntningar från samhället och arbetsplatsen, ett ökat tempo i en digitaliserad vardag och störningar från stadsmiljön som buller och ett intensivt tempo sätter press på oss (Lidstedt & Regnander 2011).

2.1.2. Trädgårdens vikt för urbana grönytor

Trots liten till storleken utgör privata villaträdgårdar en stor andel av den urbana grönstrukturen. I en rapport från Statistiska centralbyrån (2015) presenteras för första gången en kartläggning av grönstrukturen i tätorterna där 37% av den totala grönytan är privat, tillhörande villaträdgårdar. Hälften av tätorternas landareal i Sverige består av grönytor, för mindre orter ökar det till så mycket som 90% av tätortens totala landareal. Trots sin höga procentandel för de urbana grönytorerna är privata villaträdgårdar ett relativt ostuderat område. Det hinder det utgör att studera villaträdgårdarna närmare innebär en dialog mellan varje enskild ägare och offentliga beslutsfattare (Warhurst et al. 2014). Ett omfattande arbete som skulle kosta både pengar och tid. Därav riktas idag forskning och studier i större utsträckning för den urbana grönstrukturens betydelse och påverkan på människor till offentliga ytor. Thompson et al. (2003) belyser däremot att flera forskare argumenterar för att de privata villaträdgårdarna ofta underskattas. Trädgårdarna borde studeras närmare då de besitter en unik variation av växter vilket gör ytorna till de mest artrika bland de urbana grönytorerna (ibid). De privata trädgårdarna påstås besitta värdefull information om småskalig urban-design och relationen mellan individen och sin direkta levnadsplats (Beumer & Martens 2015).

Man skulle kunna beskriva den privata trädgården som ett eget biologiskt paradis, unikt för sin ägare (Warhurst et al. 2014). I en stundande klimatförändring med ökande nederbörd besitter de privata trädgårdarna även en viktig roll för tätortens klimathantering då de kan förhindra översvämningar som kan få förödande konsekvenser i villaområdena (ibid).

2.2. Olika perspektiv på trädgården

2.2.1. En spegling av sin ägare

Att bo i villa med sin egen trädgård är en vanlig boendeform i Sverige (Boverket 2019b). Att köpa sin egen tomt, att äga en liten bit av staden man bor i är för vissa ens högsta önskan, ett sätt att fly den hektiska vardagen. Trädgården besitter för många en djupare betydelse och genom att enbart placera ytan i ett grönt sammanhang fångas inte hela trädgårdens mening upp (Freeman et al. 2012). Idén om trädgården speglas i människans uppfattning och visionerna hen har som i sin tur kan förverkligas i trädgården. Med gestaltningsfrihet ges man som villaägare därför en känsla av mening, en känsla av makt och ett ansvar att sköta sin tomt (Francis & Hester 1990). Att uppleva känslan av ansvar i sitt privatliv menar Beumer (2018) ökar också möjligheten att uppleva ett större värde och engagemang i sociala sammanhang. I artikeln *Residential development on gardens in England*, beskriver författarna Sayce et al. (2012) huset och trädgården likt en persons slott:

If an Englishman's (or woman's) home is his or her castle, then the garden land associated with these buildings may be viewed as a defensible refuge against the public realm (Sayce et al. 2012)

Friheten i trädgården innefattar både direkta ingrepp på gestaltningen och den upplevda känslan av självständighet. Clayton (2007) menar att behovet att knyta an till naturen är stort för människan men exakt hur trädgården gestaltas är en mer komplex fråga av kulturella och sociala anspelningar än den enskilda tomten (ibid). Med hjälp av idéer och aktuella trender menar Francis och Hester (1990) att naturen formas efter människan intill den direkta levnadsplatsen. Gestaltningsfriheten kan därför bidra till unika trädgårdar antingen noga planerade eller friväxande landskap (Freeman et al 2012). Den europeiska trädgårdskulturen karaktäriseras av just den friheten att gestalta efter behag, och den reflekterar det demokratiska samhälle vi lever i (Beumer 2018).

Äganderätten är en del av Sveriges grundlag och ett fundament för det demokratiska samhället. Frihet och rätten att bestämma själv förverkligas och gynnar egna initiativ och i sin tur samhällets välfärd (Nordberg et al. 2019). Villaägare har olika syn på sin trädgård och hur den bör vara, hur intresse och inställning återges på

tomten varierar. Med äganderätt och gestaltningsfrihet kan man därför anpassa sin levnadsplats till sin nivå.

2.2.2. Att påverka privat tomt

Att kunna påverka privata villaträdgårdar är en utmaning för offentliga beslutsfattare. Kommuner och övriga offentliga beslutsfattare förespråkar en ökning av grönytor för privata ytor men får inte det önskade gensvaret från villaägarna (Länsstyrelsen 2019). Däremot har trenden under de senaste åren börjat uppfattas som oroväckande och det är synligt att villaområden förändras (Perry & Nawaz 2008). För att kunna hindra en vidare utbredning av hårdgjorda ytor i privata villaträdgårdar bör offentliga beslutsfattareshandling vara större menar Åstrand och Sannestad (2015) och på så sätt kunna påverka villaägarna samt deras trädgårdar, dagsläget visar däremot på att så inte är fallet. Plan- och bygglagen (SFS 2010:900) är den lag som privata ägare måste förhålla sig till och är ett sätt för staten att se till så att hantering av mark förvaltas på ett korrekt sätt, att alla privata ägare har samma ansvar och riktlinjer att följa samt att ingen stör, skymmer eller inkräktar på annan tomt. I plan- och bygglagen (SFS 2010:900) står det följande:

I denna lag finns bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. Bestämmelserna syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer. (SFS 2010:900, 1kap. 1§)

Plan- och bygglagen reglerar bygglov och för vilka tillbyggnader det gäller. Bygglov är det tillstånd som krävs för att få bygga om, bygga nytt eller bygga ut (SFS 2010:900). Vid större förändringar av tomten måste tillstånd sökas så att de följer lagens anvisningar. Dessa förändringar är ofta någon form av tillbyggnad på tomten eller fastigheten. Kommunen avgör hur marken får användas i enlighet med plan- och bygglagen och presenterar bestämmelser långsiktigt för hela kommunen i översiktsplanen. I detaljplanen presenteras bestämmelser om specifika områden. Områden som inte ingår i en detaljplan regleras för hur eventuell markanvändning får ske i specifika områdesbestämmelser (Svensk fastighetsförmedling u. å.)

I 9 kap. 11 § av plan-och bygglagen (SFS 2010:900) står att ”Det krävs marklov, om kommunen har bestämt det i detaljplanen, för [...] 3. markåtgärder som kan försämra markens genomsläpplighet.” Det är kommunen som avgör om marklov behöver ansökas för att göra större förändringar på markytan. För markanvändning avser regleringar främst vid avsevärd höjdförändring på tomten men som tidigare nämnt också vid försämring av genomsläpplighet (ibid). Ser man till olika

kommuner finns det olika bestämmelser. För Örebro kommuns marklovs bestämmelser behöver man i enlighet med plan- och bygglagen ansöka om marklov vid schaktning och fyllning (Örebro kommun 2020). Kommunen hänvisar vidare till gällande detaljplaner för vad som gäller i det aktuella området för både marknivå och dagvattenhantering (ibid). Enligt den offentliga detaljplanen (Örebro kommun 2007) som är gällande för fastigheterna i bostadsområdet Nyponlunden i Örebro där enkätstudien utfördes, ska dagvatten i så stor utsträckning som möjligt hanteras inom fastigheten. Här finns det inga detaljerade direktiv för exakt hur hanteringen av vatten ska gå till utan det ansvaret faller på tomtägaren.

Bestämmelser om marklov kan tydas som en typ av reglering för ytor av ogenomsläppliga material. I flera bostadsområden dels i Örebro, dels i andra städer, kan man se att användandet av hårdgjorda material är vanligt och att marklov bestämmelserna därför kan vara lätta att ”ta sig runt”. Den möjlighet offentliga beslutsfattare har att påverka den privata villaträdgården följer de riktlinjer kommunen ger ut i överensstämmelse med plan- och bygglagen. Att hårdgöra sin trädgård kräver i regel inte bygglov då en sådan förändring inte nämns i plan- och bygglagen. Däremot kan en kommun som sagt besluta att en ansökan om marklov måste utföras. Som privat ägare ansvarar man för sin tomt och att dagvattnet hanteras inom fastighetsgränsen (Boverket 2015).

Bestämmelser finns för hur mark ska och får skötas, hur dagvatten ska hanteras och hur man får bygga. Likt citatet ovan från plan- och bygglagen, kan offentliga beslutsfattare styra så att privatägd mark sköts korrekt enligt det befintliga ramverket för att ge alla lika förutsättningar och lika rätt till frihet på sin yta. Rekommendationer ges för hur grönstrukturen i tätorten bör förvaltas utifrån ett gemensamt perspektiv. Rekommendationer som inte är obligatoriska att följa men som till fördel kan gynna fastigheten och samhället i stort. Som det står i Örebro läns handlingsplan för grön infrastruktur (Länsstyrelsen 2019) ”Allt är frivilligt, inget är tvingande, men vi hoppas och tror att många aktörer vill bidra med sin del”. När kommunen inte längre besitter äganderätten till tomten överlämnas ansvaret till den privata ägaren.

2.3. Privat – offentlig samverkan

Genom samverkan kan komplexa problem i samhället angripas (Boverket & Tillväxtverket 2015). Med ett stärkt band mellan parterna i det privat/offentliga dilemmat uppstår både möjligheter och utmaningar för hur dessa samhällsproblem kan närmas. Samverkan kan te sig som ett diffust begrepp då det oftast genererar flera samhällsprocesser menar Åstrand och Sannestad (2015).

Samverkan enligt Eriksson et al. (2013) är en avgörande faktor för den hållbara stadsplaneringen och bör ses som ett idealtillstånd, där parterna i gråzonen strävar mot samma utgång. Samverkan är däremot mer komplext menar Åstrand och Sannestad (2015) vilket förklarar det privat/offentliga dilemmats nuvarande förhållande till den hårdgjorda trenden. Utan den bryggningen mellan parterna kommer det därför bli svårt att hantera den hårdgjorda trenden på ett hållbart och fungerande sätt.

2.3.1. Angripa komplexa problem med samverkan.

För en hållbar stadsplanering krävs ett gränsöverskridande samarbete mellan de involverade parterna, med andra ord krävs det att det finns deltagare som är insatta i de olika resonemangen från motstående parter (Cooke & Eriksson 2011). Genom att offentliga beslutsfattare möter privata villaägare för avsikt att främja en hållbar stadsplanering och framtida klimathantering samt visa intresse för att skapa en förståelse för valet av hårdgjorda ytor, kan det bidra till att närma sig det privat/offentliga dilemmat (Beumer 2018). Genom det kan det gränsöverskridande samarbetet utformas menar Cooke och Eriksson (2011), vilket i sin tur kan innebära att den hårdgjorda trendens problematik identifieras.

Komplexa samhällsproblem har oftast ingen definitiv lösning, därav kan de i vissa sammanhang kallas för engelskans *wicked*. Ett *wicked problem* är komplext och illa strukturerat vilket innebär att när man arbetar med ett problem av sådan karaktär kommer flera nya problem att uppstå. Cooke och Eriksson beskriver problemen enligt följande:

”Det betyder att vi här har att göra med frågor där orsak och verkan inte är enkel att förstå och i konsekvens med detta är kontroll och utvärdering svår”. (Cooke & Eriksson 2011. S.9)

Exempel på sådana problem kan kopplas till oklarheten för de hårdgjorda ytornas utbredning och hur man då i sin tur skulle gå till väga för att identifiera den utbredningen. Det finns ingen regelrätt lösning utan man måste sikta på en ”bra nog” utgång (Cooke & Eriksson 2011; Rittel & Webber 1973). Åstrand och Sannestad (2015) skriver i sin magisteruppsats att samverkan mellan privata

villaägare och offentliga beslutsfattare skulle kunna skapa en arena där de komplexa samhällsproblemen kan angripas och då på ett mer effektivt sätt hantera komplexiteten i de här problemen. Nya problem och utmaningar är ständigt sammanlänkade för ett samhällsproblem av den här karaktären. Det styrker vikten för samverkan och förståelse mellan de privata villaägarna och offentliga beslutsfattare (Eriksson et al. 2013). Trots vikten av samverkan riskerar olika tidsperspektiv och intressen från parterna samt begränsad förståelse av varandras behov, att göra det svårt att införa ett samarbete över gränserna (Burns et al. 2006). Därav måste de hårdgjorda ytorna som problem definieras i ett tidigt skede av samverkansprocessen samt de olika parternas syn på situationen (ibid). Det ömsesidiga kunskapsutbytet är avgörande för att tydligt definiera parternas behov och på så sätt skapa engagemang att delta i en samverkan (Olofsson genom Åstrand och Sannestad 2015 s.46) för att då i sin tur kunna nå och påverka de hårdgjorda ytorna i privata villaträdgårdar. Lange (2009) menar i sin tur på att utan en fungerade samverkan, blir resultatet skevt för angripandet av problemet utifrån hållbar stadsutveckling. Den reflektionen kan tolkas som att den hårdgjorda trenden kan fortsätta sin spridning, då villaägare inte involveras i diskussionen och offentliga beslutsfattaresh rekommendationer för bevarandet av grönstruktur (Länsstyrelsen 2019) glöms av.

2.3.2. Vikten att förstå varandra.

Svårigheten att hantera gråzonen och komma närmare förståelsen för anläggandet av hårdgjorda material i privata trädgårdar kan bero på avsaknaden av intresse bland parterna att faktiskt mötas. Genom att läsa rapporter och studier kommer man inte nödvändigtvis närmare en förståelse för den andra partens handlingar och behov (Burns et al. 2006). Burns et al. (2006) menar vidare på att offentliga beslutsfattare tenderar att distansera sig från verkliga situationer genom ett sådant beteende. Det beteendet försvårar chanserna att få en verklig inblick för villaägarnas liv i deras direkta levnadsmiljö och förhindrar tillkomsten av praktiska idéer för hanteringen av ett problem.

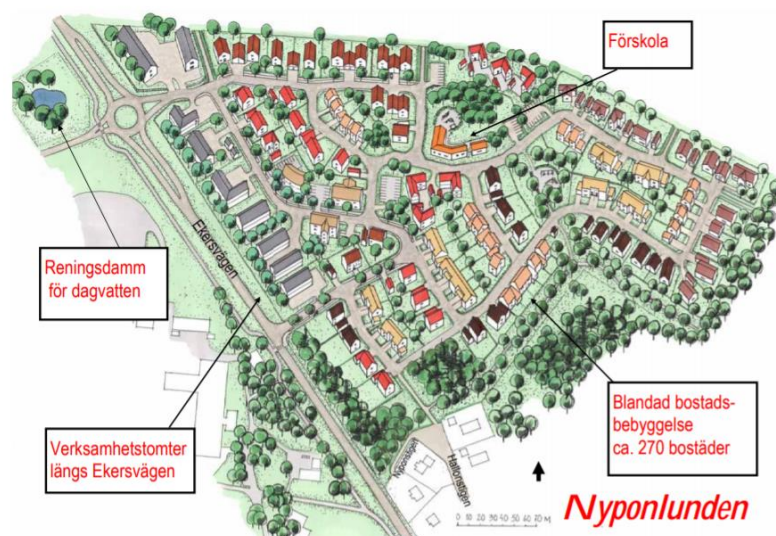
Behoven för de olika parterna inom det privat/offentliga dilemmat ser olika ut och de planeras utifrån olika ändamål (Åstrand & Sannestad 2015). Privata villaägare för sina personliga intressen och vardag. Offentliga beslutsfattare för framtida klimathantering och en hållbar stadsutveckling. Ändamål som för den motsatta parten kan uppfattas som oklara (ibid). Att skapa en tydlig förståelse för den motsatta partens utgångspunkter och handlingar menar Eriksson et al. (2013) är avgörande för att säkerställa samverkansprocessen och i sin tur inleda en hantering av det aktuella problemet. Risker om parternas behov inte tas tillvara och

förtydligas kan innebära ointresse för deltagaren och att processen rinner ut i sanden.

För att kunna hantera ett problem som berör ett samhälle är det därför viktigt att involvera alla parter som påverkas av problemet även om utgången inte är till allas fördel (Hartmann 2012). Kulturella skillnader eller olika synsätt kan skapa en bredare konstruktiv dialog och i det här fallet kan den hjälpa oss att förstå hur privata villaägare förhåller sig till sina trädgårdar och hur de resonerar. Det är därför viktigt att förstå och involvera alla parter för att kunna identifiera problemet (ibid).

3. Enkätstudie

Enkätstudien inleddes med en dörrknackning den 31 mars 2021, för att få en uppfattning om ett intresse fanns att delta i enkäten. Dörrknackningen utfördes i bostadsområdet Nyponlunden i Örebro (figur 1) som är ett nybyggt bostadsområde, vars detaljplan godkändes 2007. Anledningen till att det här området valdes ut var på grund av andelen hårdgjorda ytor i villaträdgårdarna som förekommer i området. Intresset visade sig vara lågt då endast fyra personer av 15 utfrågade kunde tänka sig att delta och i slutändan var det endast två som utförde enkäten. Trots det låga deltagarantalet togs beslutet att fortsätta med enkäten då resonemangen kring villaägares trädgårdar och val av ytor besitter ett värde för studien (för enkätens validitet läs vidare i metoddiskussionen). Kriterier för urvalet var att övervägande ytor av deltagarens tomt består av hårdgjorda material. Enkäten skickades ut 12 april 2021 med ett följebrev (bilaga 1) samt en bifogad QR-kod för att göra enkäten enkel att utföra och därför öka chanserna att alla fyra deltagare skulle svara. Enkäten hade initialt ingen begränsad svarstid men efter ytterligare två veckor då enbart två personer svarat togs ett beslut att endast de två personerna som vid det tillfället svarat på enkäten skulle användas i studien. De två personerna presenteras vidare i analysen som Person 1 (P1) och Person 2 (P2). Nedan redovisas urvalets svar, därefter meningskodning av svaret och till sist meningstolkning. Vidare reflektioner kring insamlat svar utförs i metoddiskussionen.

Figur 1 Illustrationsplan Nyponlunden av Örebro kommun, 2007.

3.1. Person 1

Person 1 (P1), är 20 år gammal, har bott i villa i hela sitt liv och är nu bosatt i Nyponlunden i en villa byggd 2015, där P1 bott sen huset byggdes, med andra ord i 6 år. För den nuvarande bostaden i Nyponlunden svarar P1 att trädgården är ca 864kvm, vidare förtydligande om det är hela tomten eller ytan runt huset framkommer ej. Hen uppskattar att 40% av trädgården består av hårdgjorda ytor, belägna runt huset och på uteplatsen.

För frågan om trädgården blivit omgjord sen huset byggdes svarade P1, Ja. Växthus, pool och uteplats har tillförts, vilket P1 skriver tar upp ca 100 kvadratmeter av tomten. Det huvudsakliga syftet med att ytorna har hårdgjorts är enligt P1: "För att man ska kunna sitta bekvämt på uteplatsen med stenar under i stället för gräs." Att göra dessa förändringar kommer som P1 svarat i enkäten från egen idé. Trädgården som är en jätteviktig plats för P1 svarar också att poolen är det bästa med trädgården.

Den hårdgjorda ytans funktion i P1 trädgård är uteplats, området runt poolen samt "solställe". Vidare fråga om P1 finner ett estetiskt värde i det hårdgjorda materialet svarar P1 att det är både jättesnyggt och stilrent. Frågan om vad P1 gör i sin trädgård var en flervalfråga och där kryssade P1 i valen; *Vila/rekreation; trädgårdsarbete; äter mat; umgås med familjen*. Utöver de befintliga alternativen lade P1 själv till att P1 också solar och badar. P1 tycker att trädgårdsarbete är "Jättekul och ett sätt att sysselsätta sig med." och uppskattar att hen spenderar uppemot 60 timmar i veckan under sommarhalvåret i trädgården, vilket är mycket (se vidare i metoddiskussionen). Under vinterhalvåret spenderas ca hälften av sommartiden; 24 timmar, i trädgården. Avslutningsvis så vill P1 fortsätta spendera lika mycket tid och vill inte förändra något med sin trädgård.

3.2. Person 2

Person 2 (P2), är 44 år gammal och har bott i sitt nuvarande hus i Nyponlunden sen det byggdes; 2018. För vilken bostadstyp P2 vuxit upp i svarar hen lägenhet. För frågan *hur stor är din trädgård*, svarar P2 att den är 963 kvadratmeter och svarar därefter att 200 kvadratmeter är hårdgjorda ytor, dessa är belägna på framsidan av huset. Vid frågan om trädgården var anlagd så som den såg ut när hen flyttade in svarar P2 att tomten är omgjord och har inte gjort några större förändringar i trädgården som berör hårdgjorda ytor. Vid frågan om vad det huvudsakliga syftet med de hårdgjorda ytorna är ger P2 ett otydligt svar: "Nybyggt hus, allt anlagt senare". Vidare menar P2 att inspirationen till trädgårdens gestaltning kommer från egen idé. För P2 betyder trädgården "friluft och natur". Det viktigaste med

trädgården är att den är underhållsfri och tomtens hårdgjorda yta har funktionen att hålla rent runt huset och bidra med ett estetiskt värde. För frågan *vad gör du i din trädgård*, som var en flervalssfråga har P2 valt alternativen; *Vila/rekreation; trädgårdsarbete; äter mat; umgås med familjen*. P2 tycker inte om trädgårdsarbete och uppskattar att hen spenderar ca 8 timmar i trädgården under sommarhalvåret per vecka och 1 timma i veckan under vinterhalvåret. P2 vill inte ändra på tiden som är spenderad i trädgården utan tycker att det nuvarande är bra. P2 vill heller inte göra några förändringar i sin trädgård.

3.3. Resultatanalys

3.3.1. Meningskodning

Utifrån urvalets svar har en kategorisering utförts genom olika identifierade teman som är intressanta för resultatet. Dessa har sedan skrivits upp i tabellen nedan där urvalets svar redovisas efter varje tema.

Person 1	Person 2
Bakgrund och inställning till trädgården	
Är 20 år och uppvuxen i villa, vilket även är hens nuvarande boendeform. Person 1 uttrycker ord av en positiv natur vid frågor om trädgården så som "Jätte viktig" "Jätte kul" och "bekvämt"	Är 44 år och uppvuxen i lägenhet men har nu bosatt sig i ett nybyggt hus sen tre år tillbaka. Personen är kort i sina svar och ger mer neutrala och något mer negativt laddade ord när hen svarar om sin trädgård så som "underhållsfritt" "tycker inte om" och "hålla rent"
Hårdgjorda ytans plats och funktion	
De hårdgjorda materialen är belägna runtom huset, ca 40% av trädgården uppskattar person 1. Viktigt med hårdgjort material på uteplatsen, för bekvämlighet och praktisk funktion för möbblers stabilitet och områden kring pool.	De hårdgjorda materialen är på husets framsida, ca 200kvm enligt person 2. Hårdgjorda områden ska se till så trädgården är underhållsfri.
Synen på trädgårdens gestaltning	
Trädgården är viktig och baserad på egna idéer med element att roa sig med så som pool, växthus och uteplats/plats att sola. Estetiska värden är viktiga som de hårdgjorda ytorna vilka också besitter en praktisk funktion, har med andra ord stor betydelse för gestaltningen. Gestaltningen tillför en glädje och vilja att vara i sin trädgård.	Trädgården innebär friluftskänsla och natur. Idén till trädgårdens gestaltning är egen idé och viktig för att hålla trädgården underhållsfri. Den hårdgjorda delen av trädgårdens gestaltning tillför estetiska värden och "att hålla rent" i trädgården. Så lite tid som möjligt ska spenderas på trädgårdsarbete.
Rekreativvärden i sin trädgård	
Det sociala är mycket viktigt. Vila, umgänge och aktiviteter erbjuds i trädgården, anpassat för en eller flera personer. Trädgårdsarbete är en trevlig sysselsättning. "Solar och badar" påpekade Person 1 själv som en aktivitet.	Sociala aspekter så som vila, umgänge och äta mat är viktiga värden för trädgården. Fysiskt arbete och trädgårdsunderhåll uppskattas inte. Trädgården är en plats att vara i vid behov och utan större ansträngning.

3.3.2. Meningstolkning

Enkäten har analyserats utifrån metoden meningstolkning vilket innebär att författaren försöker se till den underliggande meningen när analys av urvalets svar genomförs.

Enkätens inledande bakgrundsfrågor avslöjar områden som skiljer urvalet person 1 (P1) och person 2 (P2) ifrån varandra. Dels deras ålder. P1, är 20 och P2, är 44. Ålderskillnaden kan ha en stor betydelse för personernas ”roller” i hemmet. P1 och P2 är också uppvuxna i olika boendetyper vilket kan för P1 göra en trädgård till en självklar struktur i sin vardag tillskillnad från P2 som är uppvuxen i lägenhet. P2 har bott i sin nybyggda villa sen 2018 och skriver om sin trädgård: ”Nybyggt hus, allt anlagt senare”. Då man inte vet den exakta tankegången mer än att trädgårdens gestaltning är egen idé är det passande att vara försiktig med att dra slutsatser. Båda bostäderna är nybyggda villor med unga trädgårdar som är under en etableringsfas. P1 har bott i huset i 6 år och uttrycker intresse för att vilja utnyttja trädgården och skapar en atmosfär utifrån sina personliga preferenser och intressen. P2 har bott i sitt hus i 3 år sen det stod byggklart 2018.

Utifrån enkätens resultat framgår det att både P1 och P2 har liknande uppfattning om att trädgården är viktig och att dess funktion besitter höga sociala värden. Det är däremot intressant att se hur attityden till trädgård och det fysiska arbetet skiljer sig. Värde av det extra utrymmet i trädgården är högt för både P1 och P2 men intresset för att avsätta tid till trädgårdsarbete skiljer sig. Det är uppdagat av flera planerare bland andra Dowling (2008) att i och med ökat välstånd i västerländska länder ökar behovet av ett kvalitativt boende med stora ytor. Ett resonemang både P1 och P2 tycks vara överens om och att de sociala aspekterna till trädgården är av stor vikt. Trädgården innebär en förlängning av huset för P1 och P2, ett extra vardagsrum att umgås i.

Skillnader mellan synen på trädgårdens gestaltning för P1 och P2 kommer fram i deras ordval och sätter ton till deras relation till trädgården. P1 använder sig av positivt laddade ord som ”bekvämt” och ”jättekul”. För de hårdgjorda ytorna beskriver båda personerna dessa ytor som stilrent och att de besitter så väl ett estetiskt värde som ett praktiskt för de båda. P1 utvecklar att de hårdgjorda ytorna är kopplade till uteplatsen, runt poolen och växthuset men nämner inget om framsidan där en avgörande andel är hårdgjord. Det går att spekulera om att trädgårdens framsida hör till de estetiska värdena av de hårdgjorda materialen som både P1 och P2 nämner, samt att den delen av trädgården inte brukas på samma sätt

som den mer privata baksidan. Det här går däremot inte att styrka då ingen av de svarande har yttrat sig om den delen av trädgården.

För P1 är trädgårdens gestaltning viktig och positivt laddad. Gestaltningen möjliggör sysselsättning och sociala möten som kan tydas utifrån P1 ordval och formulering ”jättekul, något att sysselsätta sig med”. Trädgårdsarbete anses vara roligt men utifrån fokus som riktas mot de tillförda fysiska elementeten kan man tolka det som att där finns ett behov att ha en kontrollerad miljö. Samma inställning uttrycks tydligt hos P2 där trädgården ska vara underhållsfri och de hårdgjorda elementen i gestaltningen fyller en funktion om renhållning. Att kontrollera natur och bända den i sin privata trädgård är en känsla av makt och ägandeskap som framkommer i litteraturstudien. De hårdgjorda ytornas funktion förespråkar sociala, estetiska och praktiska fördelar som väger över i beslut om gestaltningen. Bekvämlighet prioriteras snarare än ytterligare fysiskt arbete i trädgården.

4. Diskussion

I den här studien har hårdgjorda ytor i privata villaträdgårdar varit i fokus, för att belysa att där finns tillhörande konsekvenser till en sådan typ av gestaltning. Genom det privat/offentliga dilemmat har det redogjorts för de två parternas olika perspektiv och att de behöver engagera sig i en samverkansprocess för att kunna angripa det komplexa problem som den hårdgjorda trenden för med sig. Det här har däremot visat sig vara en utmaning då befintliga lagar försvårar för mötet och förståelsen av den andra parten. Utifrån enkäten som utfördes i bostadsområdet Nyponlunden i Örebro har resonemang från två informanter studerats för att få en inblick i vilka faktorer som ligger till grund för de hårdgjorda ytorna i deras trädgårdar. Förståelsen för de valen är av stor vikt för att kunna beakta den privata partens behov och inställning till de hårdgjorda ytorna. För den här studien har de två informanterna bidragit med en ögonblicksbild i hur två personer med tillgång till villa med hårdgjorda ytor i trädgården kan resonera.

4.1. Vilka faktorer påverkar villaägares val att hårdgöra ytor i sina privata trädgårdar?

Villaträdgårdarna i ett bostadsområde tillför en stor diversitet av stilar och kreativa inslag. De hårdgjorda ytorna har i studien visats besitta flera funktioner.

Gestaltning frihet och det privata paradiset.

Gestaltningen i trädgården verkar till stor del grunda sig i individens egna visioner och livsstil. Speglingen av sig själv mot omvärlden ter sig vara viktig för att ge sken av hur ens liv och vardag ser ut. På en lokal nivå kan villaägare leva sitt liv i ro och likt citatet i litteraturstudien som författarna Sayce et al. (2012) uttrycker; att om hemmet är ens slott, är trädgården runt om borggården som skyddar personen mot omvärlden.

Trädgården är en privat plats som man kan likna vid sitt privata paradiset, samtidigt måste man vara medveten om att alla inte finner en tillhörighet eller längtan till att ha en trädgård. För andra kan trädgården däremot vara just den borg och trygghet som ger en person möjligheten att koppla av och njuta av ens lediga tid. Med gestaltungs-friheten villaägare har i sin trädgård har man möjligheten att sätta en prägel på sin direkta levnadsplats, något som för vissa är väldigt viktigt. Trädgården har därför möjligheten att bli ett konstverk väl vårdat och uttänkt. Den exakta anledningen till att en del hårdgör stora ytor i sin trädgård kommer utifrån studien av olika anledningar, för informanterna handlade de om just det praktiska och effektiva effekterna. Gestaltungs-friheten ger villaägare ett stort spelrum att anlägga sin trädgård och planera sina ytor. Villaägare kan därför vara kreativa och skapa sin optimala levnadsplats utifrån sin livsstil.

De två personer som deltog i enkätstudien anser båda att trädgården är en viktig del i deras vardag. Trots det så skilde deras inställningar till trädgården åt och vad den tillförde deras liv, vilket i sin tur förtydligar att det inte bara finns ett rätt svar eller enbart en faktor som avgör valen för att hårdgöra ytor i sin trädgård. För en bredare förståelse skulle flera människor i olika bostadsområden behöva studeras. Som det framkommer i litteraturstudien skapar människan genom känslan av självständighet och den praktiska gestaltungs-friheten en intim tillhörighet till sin trädgård. Tillhörigheten skapar en diversitet och ett unikt landskap i tätorternas bostadsområden. Urvalet är ense om att de hårdgjorda materialen tillför ett estetiskt värde till trädgården och att dessa ytor inte bara besitter en för dem även praktisk funktion.

Bekvämlighet framför gröna fingrar

Utifrån det analyserade resultatet från enkätstudien framkommer det att den främsta anledningen att hårdgöra delar av sin trädgård är av en praktisk natur och tanken är att de ytorna ska stå till tjänst för andra funktioner i trädgården. Som för person 1 var poolen, växthuset och ”solstället” viktiga och trädgårdens bästa platser där mest tid spenderades. Person 2 å andra sidan ville ha det städat i trädgården. De hårdgjorda ytorna fungerade därför som ett effektiviserande element.

Med våra hektiska livsstilar behöver vi en privat plats att falla tillbaka på och kunna vila ut, vilket trädgården ofta erbjuder. Som Wilke (2006) menar och som vidare redogörs i litteraturstudien, är rekreationsvärdena trädgården besitter en komponent för trädgårdens ideal under det senare 1900-talet som fortfarande är högaktuellt i det moderna samhället. Enkätstudiens resultat stödjer det resonemanget och visar

på att rekreationsvärdena och bekvämligheten för informanterna är centrala faktorer för deras trädgård som i sin tur kan påverka trädgårdens gestaltning.

Nyponlunden är ett nybyggt bostadsområde med stora villor och mindre tomter vilket kan locka de som föredrar ett sådant hem. Person 1 var positiv till trädgårdsarbete och såg det som en trevlig sysselsättning. Trots det var de fysiska gestaltningarna där de hårdgjorda ytorna var belägna de mest omtalade. Det kan vara så att en del människor ger ett sken av att trädgårdsarbete är en roligare syssla än man faktiskt tycker. När de personerna då blir utfrågad om trädgårdsarbete likt studiens utförda enkät sympatiserar de i stället till de ställda frågorna fastän verkligheten är en annan. Kan det då i den här studien göra person 2, med en ärlig och något negativ syn till sin trädgård och trädgårdsarbete, till den mest ärliga av de två. Att äga ett hus och få den tillhörande privata sfären är lockande men det är inte självklart att ett tillhörande trädgårdsintresse finns med i bilden för alla. Därav anpassar man sin trädgård till sin livsstil. Ytterligare perspektiv kan vara att trädgårdsarbete har olika betydelse beroende på vad trädgården betyder för den specifika personen och vad hen associerar med.

Som det framkommer i litteraturstudien är naturen populär och viktig för oss, men under till synes bekväma kontrollerade former när det kommer till vår direkta levnadsplats. Kanske att bekvämligheten person 1 och person 2 strävar efter inte ska ses som brist på gröna fingrar och grön uppväxt utan snarare en introduktion till en plats – sin trädgård. Att känna sig bekväm och nöjd kan vara ett första steg att se sin trädgård och med åren också se värdet i vad det gröna kan tillföra, alternativt att ens livsstil förändras tillsammans med ens prioriteringar. Genom den utvecklade relationen till sin tomt kan man skapa sig en relation till samhället och känna ett intresse för att involvera sig i bland annat planeringsprocesser, något som i sin tur kan gynna ett framtida engagemang för att hantera den hårdgjorda trenden. Funktionen för trädgården här verkar vara rekreation, sociala möten och ordning vilket i sin tur styr valet av ytor, snarare än en längtan att få jord under naglarna.

4.2. Vilka faktorer gör det svårt att påverka utbredningen av de hårdgjorda ytorna i privata villaträdgårdar?

Genom att identifiera vilka faktorer som försvårar för möjligheten att påverka utbredningen av hårdgjorda ytor skapar man en förståelse för problemets karaktär. Det har visat sig i litteraturstudien vara nödvändigt att kunna inleda en samverkansprocess som i sin tur kan bidra till ömsesidig förståelse för de två parterna i det privat/offentliga dilemmat. De faktorer som presenteras nedan sammanfattar de utmaningarna som dyker upp och försvårar för att finna ett sätt att hantera den hårdgjorda trenden.

En kan inte bestämma över flera

Gråzonen mellan privata ägare och offentliga beslutsfattare, lagar och personliga preferenser är alla faktorer som försvårar möjligheten att påverka den hårdgjorda trenden. Det privat/offentliga dilemmat separerar de två parterna och gör det svårt att ta del av trädgårdarnas oupptäckta mening och påverkan. Att införa mer detaljerade bygg- eller marklov kanske kan vara ett sätt att reglera de hårdgjorda ytornas storlek och framfart men utan gehör från alla involverade parter är det inte en hållbar lösning. Likt titeln som representerar en av faktorerna som gör det svårt att påverka de hårdgjorda ytorna och dess ägare, kan inte en part bestämma över alla. Plan- och bygglagen (SFS 2019:90) och äganderätten i grundlagen sätter ”käppar i hjulet” för ett offentligt ingripande.

I litteraturstudien framkommer det att samverkan är viktigt för en hållbar stadsplanering och nödvändigt för att kunna skapa en arena där involverade parter kan mötas och finna lösningar för ett samhällsproblem. Genom att förstå de olika parternas behov och vilken syn de har på det komplexa problemet ökar chanserna för en lyckad samverkan och möjlighet att identifiera det ”hårdgörande problemet” och vidare kunna hantera den hårdgjorda trenden. De olika synvinklarna är därför avgörande för att skapa en förståelse för de problem de hårdgjorda ytorna tillför och hur dess utbredning kan utvecklas i framtiden. Till exempel vet vi redan nu hur viktig trädgården kan vara för den enskilde ägaren, vilket är något offentliga beslutsfattare bör beakta så att den slutliga lösningen inte ser förbi det värdet. De olika synvinklarna och kunskapsutbytet mellan parterna är också avgörande för att skapa intresse och viljan att vara med och påverka.

Utmaningar i ett sådant komplext problem som den hårdgjorda trenden ter sig vara dyker kontinuerligt upp och det krävs därför att de involverade parterna samarbetar aktivt. Genom det samarbetet och förståelsen för varandras behov kan man identifiera problemen och de utmaningar som de hårdgjorda ytorna och den hårdgjorda trenden skapar. Att sprida förståelse kan engagemanget öka och på så sätt underlätta för forskning och vidare förståelsen för de hårdgjorda ytornas utbredning. Det är viktigt att kunna påverka de hårdgjorda ytorna för att skydda de värden grönskande villaträdgårdar besitter dels för den enskilde ägarens skull, också för offentliga beslutsfattares visioner och på så sätt främja en hållbar stadsplanering och underlätta för tätorternas framtida klimathantering.

En liten del av ett större problem

Ett faktiskt sätt att i det här stadiet finna en tillräckligt bra lösning på att reducera de hårdgjorda ytorna i privata trädgårdar är svårt då problemet först måste identifieras. Det innebär att det privat/offentliga dilemma initialt måste hanteras genom att försöka skapa en koppling mellan parterna och därefter identifiera problemet. Det Litteraturstudien tillsammans med enkäten gett oss i det här skedet är en förståelse att den hårdgjorda trenden är ett resultat av trädgårdshistoriens utveckling och att det troligtvis är ett mycket större problem än vad vi kan se med blotta ögat, men mer forskning behövs för att förstå dess utbredning. Hanteringen av den hårdgjorda trenden måste börja med en dialog mellan parterna och ett ömsesidigt intresse av kunskapsutbyte. Även fast vi idag inte kan säga exakt hur eller vilken som är den bästa utvägen kanske den här studien kan bidra till att fler människor börjar prata om det som i sin tur kan främja intresse för att sätta sig in i problematiken. Som det framkommer i litteraturstudien är villaträdgårdar en relativt ostuderad grönyta, det är därför som sagt svårt att i stadiet vi befinner oss i idag avgöra de exakta effekter som tillkommer de hårdgjorda ytorna, vilket är viktigt att ha i åtanke. Genom att uppmärksamma att de hårdgjorda ytorna i villaträdgårdar bara är toppen av isberget av ett komplext samhällsproblem kan vi skapa en uppfattning och medvetenhet om att ämnet bör diskuteras och belysas på flera nivåer, vilket i sin tur möjligen skulle kunna leda till ökade möjligheter för framtida forskning.

4.3. Metoddiskussion

Att konstruera en enkät kräver en del förberedelser därav blev det en veckas fördröjningen mellan att finna urvalet och utskickad enkät. Dröjsmålet berodde dels på tiden det tog att sätta sig in i studiens syfte, finna urvalet och konstruera frågorna på ett korrekt och lättförståeligt sätt, dels välja och sätta sig in i en analysmetod. Emellertid kom syftet att justeras något, enkäten kunde ändå användas men frågorna hade kunnat vinklats bättre om studiens nya riktning inte hade ändrats efter att enkäten blivit utskickad till urvalet, ett förfarande som kommer att tas med till framtida enkätstudier.

Den största utmaningen var att finna intresse för att delta. Dörrknackning genomfördes i det utvalda området vilket bemöttes på olika sätt men generellt med ett trevligt bemötande. Fyra hushåll visade intresse av 15 tillfrågade och i slutändan deltog enbart två. Ett litet urval vilket också ifrågasätter validiteten för resultatet. Genom kompletterande litteraturstudier kan man ändå skapa en bild för urvalets åsikter och analysera det utifrån studiens syfte, därav togs beslutet att gå vidare med enkätstudien. En digital enkät visade sig vara ett enkelt och bekvämt sätt att dels konstruera själva enkäten, dels att smidigt samla in svaren. Tanken var att enkäten skulle vara så enkel för urvalet som möjligt för att öka chanserna att alla svarade. Dessvärre svarade bara två av de fyra vilket var en medveten risk. Dels kan bortfallet bero på att de kände sig pressade vid dörrknackningen och rent utav inte haft intresse när enkäten emellertid blev utskickad. Dels risken att ”fel” person öppnade brevet. En annan person i hushållet än den som enkäten först introducerades för vid dörrknackningen. Enkäten skickades ut per brev med ett följebrev, en QR-kod samt en digital länk (bilaga 1; bilaga 2). Att det dröjde två veckor för enkäten att komma ut kan ha varit en anledning till bortfallet, ytterligare en lärdom, vilket kommer följa med inför kommande enkätstudier i framtiden. Hade mailadresser samlats in hade en direkt koppling till de frågade funnits och kunde eventuellt gett ett bättre resultat. Anledningen till att mailadresser inte samlades in beror på att vid dörrknackningen inte ta upp för mycket tid på grund utav säkerhetsskäl för både författare och urval med tanke på situationen med rådande pandemi och Covid-19.

Enkätens resultat visade att bekvämlighet och estetiskt värde genomsyrade svaren. Återigen bör det uppmärksammas att svaren kommer ifrån två individer i ett nybyggt bostadsområde som kan ha kvalitéer en del människor finner mer lockande än andra. För ett bostadsområde, byggt under en annan tid hade svaren troligtvis varit annorlunda. Med ett större urval hade troligtvis en större variation i resultatet framkommit. Validiteten hade också ökat.

I efterhand upptäcktes viss felkonstruktion av frågorna som kan ha lett till misstolkning. Huvudproblemet för en enkäts analyserade resultat eller eventuella bortfall kan bero på hur frågorna i enkäten är ställda snarare än den kommande analysen (Kvale & Brinkmann 2014). Frågan: ”Har du gjort några större förändringar i trädgården som berör hårdgjorda material?” en *ja/nej* fråga som vid svar *ja*, var menat att utveckla svaret ytterligare: ”Om *ja*, Beskriv vad för förändring och ungefär hur många kvadratmeter”. Det framgick otydligt och resultatet blev enbart svaret *ja* och ingen vidare utveckling på frågan. Det här kan ha berott på enkätens författare men också att webbenkätens svarsfunktion inte upplevdes tydlig. Därav kunde det varit lägligt att ha låtit enkäten testas i sin slutgiltiga form innan den skickades ut, likt Ejlerthsson (2005) och Trost (2007) rekommenderar i litteraturen. Anledningen till att det inte utfördes en kontroll innan utskick av enkäten relaterar till arbetets tidsram.

Det krävs att nämna att person 1 är 20 år gammal och är sannolikt inte ägare av huset, då hen bott där sen hen var omyndig. Det här innebär att den svarande inte själv haft samma rättigheter att påverka gestaltningen i trädgården och det går därför att ifrågasätta om det var rätt att redovisa personens svar. Efter överväganden togs beslutet att ändå gå vidare med person 1 svar. Person 1 gjorde även något orimliga uppskattningar om antalet tid hen spenderar i sin trädgård. Med det här i åtanke kan man diskutera person 1 validitet för enkäten och hur det har påverkat utgången av den här studien. Författaren bör ändå tolka svaret utifrån angiven metod, speciellt med ett så snävt urval. Det de svarande har angett måste därför respekteras men belysas som ett möjligt fel för enkätens resultat.

Meningskodning och meningstolkning är ett bra medel för att studera och analysera en kvalitativ studie, när målet inte är att samla statistik utan snarare att försöka förstå innebörden med de givna svaren. Enkäten hade kunnat analyserats bättre med ett mer validerat resultat för både meningskodningen och meningstolkningen om urvalet varit större och svaren hade varit mer utvecklade. Det faller också på författaren till enkäten att anpassa frågorna så de är öppna och ger en tydlig möjlighet och avsikt att utveckla sina svar. När man använder sig av meningstolkning måste man vara medveten om att det finns en del tolkningsproblem. Flera frågor kan ställas till svaren enkäten gett och inget är nödvändigtvis rätt eller fel. Risken att uttolkaren gör antaganden som präglar frågorna som ställs mot enkäten måste beaktas och att de antaganden leder analysens attityd i den riktning som man omedvetet önskar (Kvale & Brinkmann 2014). Ytterligare en aspekt för meningskodning och meningstolkning är att urvalet kan sympatisera till vissa öppna frågor och därav påverka validiteten i svaret, vilket också tas upp i diskussionen. Svaren på öppna frågor har värdefull information men kan ”inte behandlas fullt ut som övriga variabler” En svaghet för kvalitativa enkätstudier med öppna frågor menar Ejlerthsson (2005).

5. Slutsats

Den här studien har väckt en förståelse för ett mer komplext problem än enbart villaägare som anlägger marksten och betongplattor i trädgården. Trädgården är en bekvämlighet och en fristad för många villaägare som kommer speglas därefter. Utmaningarna att mötas på mitten för det privat/offentliga dilemmat har visat på att trots medvetenheten om den hårdgjorda trenden, är det svårt att faktiskt komma åt och påverka den. Studien sökte faktorer på vad som gör det svårt att nå de hårdgjorda ytorna och skapade samtidigt en förståelse om att samhällsproblem är svåra att lösa, om det ens är möjligt. Ibland får man helt enkelt göra det bästa av situationen. Det man kan göra som studien visar är att inledningsvis lyssna till så många som möjligt för att få en uppfattning av det komplexa problemet. Det innefattar dock inte att alla kommer bli nöjda i slutändan, men för att kunna höra alla måste man inleda med att skapa intresse och bredda medvetenheten. Hur man vänder den hårdgjorda trenden får vi inte reda på här men vi kan börja med att identifiera faktorerna som hindrar oss att nå dit.

Varför det är viktigt att kunna påverka trädgårdarnas hårdgjorda ytor relaterar till framtida klimathantering samt de offentliga beslutsfattarnas engagemang att möta de privata villaägarna. Visat intresse och kunskapsutbyte kan leda till att det privat/offentliga dilemmat finner sätt att brygga över gråzonen mellan parterna. Påverkan behöver därav inte enbart innebära en direkt handling utan utbyte av kunskap och förståelse skulle också kunna ha en positiv påverkan för en reducering av de hårdgjorda ytorna i privata villaträdgårdar. Det är på så sätt också viktigt att förstå villaägarnas val för de hårdgjorda ytorna så att de offentliga beslutsfattarna kan möta villaägarna i en process att närma sig den hårdgjorda trenden.

6. Referenser

- Andersson, B. (2020). *Trädgård eller stengård?* Magisteruppsats, Centrum för miljö- och klimatforskning. Lund: Lunds universitet.
<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=9017154&fileId=9017164>
- Beumer, C. (2018). Show me your garden and I will tell you how sustainable you are: Dutch citizens' perspectives on conserving biodiversity and promoting a sustainable urban living environment through domestic gardening. *Urban Forestry and Urban Greening* 30, ss. 260–279.
doi:10.1016/j.ufug.2017.09.010
- Björkman, L.L. (2012). *Fritidsodlingens omfattning i Sverige* (Rapport 2012:8). Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet.
https://pub.epsilon.slu.se/8905/7/bjorkman_1_120516.pdf
- Boverket. (2012). *Grönstruktur i landets kommuner* (Rapport 2012:13). Karlskrona: Boverket.
<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2012/gronstruktur-i-landets-kommuner.pdf>
- Boverket. (2015). *Dagvatten i den översiktliga planeringen*.
<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/temadelar-detaljplan/dagvatten-i-detaljplan/dagvatten-i-den-oversiktliga-planeringen/>
(Hämtad: 2021-04-28)
- Boverket & Tillväxtverket. (2015). *Tillväxt kräver planering – En antologi om samverkan i den fysiska planeringen* (Rapport info 0626). Karlskrona: Boverket.
<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2015/tillvaxt-kraver-planering-webb.pdf>
- Boverket. (2019a). *Hårdgjorda ytor*. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/ekosystemtjanster/platser/hardgjorda/> (Hämtad 2021-05-20)
- Boverket. (2019b). *Upplåtelseformer och boendeformer i Sverige*.
<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/bostadsmarknad/bostadsbesandet/upplattelseformer/> (Hämtad: 2021-06-03)

- Burns, C. Cottam, H. Vanstone, C. & Winhall, J. (2006). *Base template for Design Council Stationary*. London: Design Council.
<https://www.designcouncil.org.uk/sites/default/files/asset/document/red-paper-transformation-design.pdf> (Hämtad 2021-06-02)
- Cooke, P. & Eriksson, A. (2011). *White Spaces Innovation in Sweden – Innovation Policy for Exploring the Adjacent Possible*. Stockholm: VINNOVA.
https://www.researchgate.net/publication/259025831_White_Spaces_Innovation_in_Sweden (Hämtad: 2021-06-02)
- Chapman, T. & Hockey, J. (2002). *Ideal homes? Social change and domestic life*. London: Routledge, ss 1-13. http://www.untag-smd.ac.id/files/Perpustakaan_Digital_1/HOUSING%20Ideal%20homes%20social%20change%20and%20domestic%20life.pdf
- Clayton, S. (2007). Domesticated nature: Motivations for gardening and perceptions of environmental impact. *Journal of Environmental Psychology* 27, ss. 215–224. doi:10.1016/j.jenvp.2007.06.001
- Dowling, R. (2008). Accommodating open plan: Children, clutter, and containment in suburban houses in Sydney, Australia. *Environment and Planning A* 40, ss. 536–549. doi:10.1068/a39320
- Eriksson, E. Sandoff, A. Värmbj, G. Rönnborg, P. Jensen, C. Molnar, S. Bergstrand, B.O. Antonsson, A.B. Elias, K. Kildsgaard, I. Bolin, L. & Wolf, C. (2013). Affärsdriven hållbar stadsutveckling: Goda exempel och potential. *Mistra Urban Futures Report*. Gothenburg: Mistra Urban Futures. <https://www.mistraurbanfutures.org/sv/publikationer/affarsdriven-hallbar-stadsutveckling-goda-exempel-och-potential> (Hämtad: 2021-06-02)
- Ejlertsson, G. (2005). *Enkäten I praktiken - En handbook I enkätmetodik*. 2. uppl., Sverige: Studentlitteratur.
- Francis, M. & Hester, R.T. (red.) (1990). *The meanings of gardens*. Cambridge: MIT press., ss. 2-17.
- Freeman, C. Dickinson, K.J. Porter, S. & van Heezik, Y. (2012). “My garden is an expression of me”: Exploring householders’ relationships with their gardens. *Journal of Environmental Psychology* 32, ss. 135–143. doi:10.1016/j.jenvp.2012.01.005
- Fritidsodlingen riksorganisation. (2020). *Grönare trädgård – Resultat från webbenkät om våra miljörelaterade vanor i våra trädgårdar*. Stockholm: Fritidsodlingen riksorganisation. <https://www.for.se/wp-content/uploads/2020/09/Gr%C3%B6nare-Tr%C3%A4dg%C3%A5rd-enk%C3%A4tstudie-final-2020.pdf>
- Hartmann, T. (2012). Wicked problems and clumsy solutions: Planning as expectation management. *Planning Theory* 11, ss. 242–256. doi:10.1177/1473095212440427

- Klimatanpassning (2019) *Översvämning*. <https://www.klimatanpassning.se/hur-klimatet-forandras/klimat effekter/oversvamning-1.21324> (Hämtad 2021-06-01)
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3.uppl. Lund: Studentlitteratur
- Lidstedt, S. & Regnander, T. (2011). Psykisk hälsa och naturvistelse - en intervjustudie med studenter/gymnasister i Stockholms län. Examensarbete, Institutionen för fysisk aktivitet och hälsa. Stockholm: Gymnastik-och idrottshögskolan. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:425022/FULLTEXT01.pdf>
- Lange, F.E. (2009). Urban governance – An essential determinant of city development? *World Vision Institute for Research and Development*. University of Bonn. https://www.worldvision.de/sites/worldvision.de/files/pdf/TP6_UrbanGovernance_FEL.pdf
- Länsstyrelsen. (2019). *Handlingsplan för grön infrastruktur i Örebro län – kunskapsunderlag och åtgärder*. Örebro: Länsstyrelsen. <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.4dc15f2816a53b76de7d62f1607578789418/Handlingsplan-gron-infrastruktur-orebro-lan.pdf>
- Nationalencyklopedin. [NE] (u.å.c). *Beslutsfattare*. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/beslutsfattare> (Hämtad 2021-05-24)
- Sayce, S. Walford, N. & Garside, P. (2012). Residential development on gardens in England: Their role in providing sustainable housing supply. *Land Use Policy* 29, ss.771–780. doi:10.1016/j.landusepol.2011.12.002
- Nordberg, M. Kinnunen, M. Eriksson, Y. Palmqvist, E. Bäckström, Johansson, M. Eklöf, S. Filper, R. Andersson, T & Fransson, J. (2019). *Äganderätt i Sverige – Förslag till riksdagsbeslut*. Sveriges riksdag. <https://data.riksdagen.se/fil/2DC7D78C-A00E-41E1-A605-7D2512A37C8C> (Hämtad 2021-04-28)
- Perry, T. & Nawaz, R. (2008). An investigation into the extent and impacts of hard surfacing of domestic gardens in an area of Leeds. United Kingdom: *Landscape and Urban Planning* 86, ss. 1–13. doi:10.1016/j.landurbplan.2007.12.004
- Rittel, H. & Webber, M.M. (1973). Dilemmas in a general theory of planning. *Policy Sciences* 4, ss. 155–169. doi:10.1007/BF01405730
- SFS 2010:900 Plan- och bygglagen. Stockholm: Finansdepartementet. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900 (Hämtad 2021-04-28)
- Statistiska centralbyrån. (2013). SCB, *Grönytor och grönområden i tätorter 2015*. https://www.scb.se/contentassets/e2ef67822f8043549f1554b4f7759bb7/mi0805_2015_a01_br_miftbr1901.pdf

- Svensk fastighetsförmedling. (u. å.). *Bygglov – så här fungerar det*.
<https://www.svenskfast.se/guider/bygglov/> (Hämtad: 2021-04-28)
- Thompson, K. Austin, K. Smith, R. Warren, P. Angold, P. & Gaston, K. (2003).
 Urban domestic gardens (I): Putting small-scale plant diversity in
 context. *Journal of Vegetation Science* 14, ss.71–78. doi:10.1111/j.1654-
 1103.2003.tb02129.x
- Trost, Jan. (2007). *Enkätboken*. 3. Uppl. Sverige: Studentlitteratur
- Warhurst, J. Parks, K. McCulloch, L. & Hudson, M. (2014). Front gardens to car
 parks: Changes in the garden permeability and effects on flood regulation.
Science of the Total Environment ss. 485–486, 329–339.
 doi:10.1016/j.scitotenv.2014.03.035
- Wilke, Å. (2006). *Villaträdgårdens historia – Ett 150-årigt perspektiv*. Stockholm:
 Prisma
- Åstrand, A. & Sannestad, P. (2015). *Offentlig-privat samverkan för en hållbar
 stadsutveckling - Innovationsplattform Malmö Sydost som
 samverkansarena*. Magisteruppsats, Institutionen för arbetsvetenskap,
 ekonomi och miljöpsykologi. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet.
https://stud.epsilon.slu.se/8612/1/Sannestad_et_al_151106.pdf
- Örebro kommun. (2007). *Detaljplan för Nyponlunden – i Mikael församling*.
 Örebro: Örebro kommun. <http://karta2.orebro.se/planpdf/1880-P473.pdf>
- Örebro kommun. (2020). Markarbeten, marklov. [https://www.orebro.se/bygga-bo-
 - trafik/bygglov/behover-jag-bygglov/markarbeten-marklov.html](https://www.orebro.se/bygga-bo-traffic/bygglov/behover-jag-bygglov/markarbeten-marklov.html)
 (Hämtad: 2021-04-28)

Tack

Jag är oerhört tacksam för stödet jag fått, vilken gåva det är att ha människor runtomkring sig. Elsa och Wilma ni som läst och gett mig visa ord och Isa du som lyssnat på mina tankar när jag kört fast, och alla ni andra som kämpat igenom de här veckorna tillsammans med mig. Tack till er alla, det hade inte gått utan er mina vänner. Nu är det sommar, nu ska jag ut i trädgården!

Bilaga 1

Här presenteras följebrevet som användes då enkäten skickades ut till urvalet.

Till dig som bor i villa i Nyponlunden Örebro!

Hej! För ett par veckor sedan fick ni förfrågan att ställa upp i en enkät om villaträdgårdar och nu är den äntligen här!

Mitt namn är Emmy Nilsson och jag studerar till Landskapsarkitekt vid Sveriges Lantbruksuniversitet i Alnarp. Som jag nämnde när jag sist presenterade mig för er skriver jag nu min kandidatuppsats om villaträdgårdar och trädgårdstrender. En aktuell trend som man ser ökar i villaområden idag är användandet av hårdgjorda material i de privata trädgårdarna tex. Marksten, betongplattor osv. Syftet med detta arbete är att få en förståelse för de hårdgjorda materialens funktion.

Området jag valt att undersöka är just Nyponlunden för sitt läge i förhållande till resterande Örebro. Ni har därför slumpvis blivit utvalda bland villorna i området som har delar av trädgården i hårdgjorda material, så som marksten eller olika typer av sten/betongplattor.

Ditt deltagande i den här undersökning är självklart frivilligt men det betyder mycket för undersökningens kvalitet och för mig. Ni går helt enkelt in på länken nedan eller skannar QR-koden och svarar så utförligt ni kan på frågorna. Det tar bara ett par minuter och sen är det klart!

Dina svar kommer behandlas med full anonymitet!

Jag kommer inte kunna veta vilka svar som är dina och man kommer därför inte kunna spåra svaren tillbaka till dig. De adresser jag har skickat ut detta brev till kommer inte att användas vidare och slutar med det här brevet.

Har du några frågor eller funderingar om enkäten eller om arbetet uppmuntrar jag dig att ta kontakt med mig via den e-post som bifogats nedan. Likaså kan du kontakta mig om du önskar ta del av det färdiga arbetet.

Jag hoppas att du fortfarande vill svara på enkäten och bidra till att uppmärksamma och förstå nya trädgårdstrender. Dina tankar och åsikter om din trädgård värderas högt för mig.

Enkät - Gå in på länken nedan eller skanna QR-koden:

<https://www.surveio.com/survey/d/G5B9Y8V3F7D1N2N3W>

E-post - För eventuella synpunkter och frågor: eyni0002stud.slu.se

Tack på förhand för din medverkan!

Alnarp, Skåne. 12 april 2021

Bilaga 2

Nedan redovisas frågorna som användes i enkätstudien. För enkäten i sin helhet går det bra att skanna QR-koden alternativt gå in på bifogad länk i Bilaga 1.

Begreppsförklaring till urvalet:

Hårdgjorda material, menas med marksten, betongplattor, stenplattor etc.

Hårdgöra menas med att man *anlägger* marksten, betongplattor, stenplattor etc.

I, Bakgrundsfrågor

- Hur gammal är du?
- När är ditt hus byggt? År:
- Hur länge har du bott i ditt hus?
- I vilken typ av bostad är du uppvuxen i? Villa, radhus, lägenhet, annat.

II, Trädgårdsfrågor tomt

- Ungefär hur stor är din trädgård i kvadratmeter?
- Ungefär hur stor yta av din trädgård består av hårdgjorda material (exv sten/plattor)
- Var i din trädgård finns de hårdgjorda ytorna?
- Var trädgården anlagd så som den ser ut idag när du flyttade in?
Ja, den såg ut så här när vi flyttade in. Nej, vi har gjort om trädgården. Delvis, ett par förändringar har utförts.
- Har du gjort några större förändringar i trädgården? Om ja i så fall vad och hur många kvadratmeter?
- Vad är det huvudsakliga syftet till att du hårdgjort denna yta?
- Varifrån kommer inspirationen till utseendet av den hårdgjorda ytan? Egen idé, grannar, familj, vänner, media, annat.

III, Trädgårdsfrågor betydelse och användning

- Vad betyder din trädgård för dig?
- Vad är det viktigaste för dig i din trädgård?
- Vad har trädgårdens hårdgjorda yta för funktion?
- Finner du ett estetiskt värde i den hårdgjorda ytan?
- Vad gör du i din trädgård? Vila/rekreation, trädgårdsarbete, äter mat, umgås med familjen, inget särskilt, annat.
- Vad tycker du om trädgårdsarbete?

- Ungefär hur många timmar spenderar du per vecka i din trädgård under sommarhalvåret?
- Ungefär hur många timmar spenderar du per vecka i din trädgård under vinterhalvåret?
- Skulle du vilja lägga mer tid på din trädgård? Mindre tid, lika mycket tid, mer tid, vet ej.
- Finns det något du skulle vilja förändra i din trädgård?

Tack, för din medverkan!

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här: <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

☒ JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

☐ NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

